

HANDLEIDING LERARENOPLEIDER

Instituut Archimedes

Versie 1.0

© Hogeschool Utrecht

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Gebruik van de OTA	3
2.1	Ontvangen van een mailtje	4
2.2	Inhoud van de observatielijst	4
2.3	Scoren van de vaardigheden	7
2.4	Notitieveld en feedback.....	7
2.5	Beoordeling lesbezoek.....	8
2.6	Opslaan van de observatielijst.....	8
3	Aanbevelingen bij het observeren.....	9
3.1	Maak kennis met het observatie-instrument	9
3.2	Bepaal samen het doel van het lesbezoek	9
3.3	Zorg voor tijd om na te praten.....	9
3.4	Zorg voor een goede opbouw nagesprek en wees constructief	9
3.5	Zorg voor een goede dialoog	10
3.6	Geef goede feedback.....	10
3.7	Bepaal de zone van naaste ontwikkeling.....	11
3.8	Zorg voor afsluiting en vervolgstappen	12
4	Vragen en ondersteuning.....	13

1 Inleiding

De Observatie Tool Archimedes (OTA) is een webapplicatie die de student aan de lerarenopleiding van de HU (in deze handleiding genoemd: docent in opleiding) en lerarenopleider helpt bij het vastleggen en analyseren van lesobservaties en het verzamelen van feedback op het handelen voor de klas. Het doel is de docent in opleiding (dio) de mogelijkheid te geven zijn of haar ontwikkeling in kaart te brengen en dit te sturen tijdens de verschillende opleidingsjaren. Voor de lerarenopleider willen wij een gebruikersvriendelijke tool leveren die het lesbezoek inhoud geeft, een kijk- en spreekkader biedt en het mogelijk maakt het lesbezoek effectief en efficiënt uit te voeren. Voor de docenten in opleiding van de HU is er een aparte handleiding geschreven, deze is te vinden op de Canvas (link zie hieronder).

Het is belangrijk te vermelden dat de lerarenopleiders van de HU en de opleidingsscholen (o.a. de werkplekbegeleiders, instituutopleiders, studie en werkbegeleiders, etc.) **niet** inloggen in de OTA. De docent in opleiding stuurt vanuit de OTA een uitnodiging naar de lerarenopleiders of andere personen om een observatielijst in te vullen. Echter, wil je als lerarenopleider voor oefendoeleinden of uit nieuwsgierigheid toch inloggen, dan kan dit door gebruik te maken van een demoaccount. Er zijn vijf demoaccounts aangemaakt, zodat er op hetzelfde ogenblik vijf mensen in kunnen loggen. Voor het inloggen volg je deze link: <https://apps.parantion.nl/scorionx/>. Je vult bij inlognaam één van de volgende namen in: [archimedesdemo1](#), [archimedesdemo2](#), [archimedesdemo3](#), [archimedesdemo4](#) of [archimedesdemo5](#). Het wachtwoord voor alle demoaccounts is: *HUarchimedes2022!*

Hier vind je meer informatie over de OTA:

- Voor de *instituutopleider* en *studie- en werkplekbegeleider* is de canvas raad te plegen via deze link: <https://canvas.hu.nl/courses/15523>. Je dient in te loggen met het HU e-mailadres en wachtwoord.
- Voor de *werkplekbegeleider* en *schoolopleider* (werkzaam op de opleidingsscholen) is de canvas raad te plegen via deze link: <https://canvas.hu.nl/login/canvas>. Zij loggen in met de inlognaam *hu.lerarenopleider@gmail.com* en wachtwoord(kleine letters): *vanfoutenleerje*
- Voor de *docenten in opleiding* is er een speciale canvas, deze is hier te vinden: <https://canvas.hu.nl/courses/15522>. Zij dienen in te loggen met het HU e-mailadres en wachtwoord.

Bij het observeren wordt aanbevolen om expliciet te kijken naar feitelijk observeerbaar gedrag van de docent en de interpretatie van dit gedrag in het nagesprek te laten terugkomen. Het nagesprek tussen de observator en de docent wordt als onontbeerlijk gezien bij het gebruik van de OTA. Voor aanbevelingen wat betreft het nagesprek zie hoofdstuk drie.

Mochten er problemen zijn met de OTA of heb je vragen dan kan er altijd contact opgenomen worden door te mailen naar OTA@hu.nl. Ook algemene feedback is welkom!

Veel plezier en gebruikersgemak toegewenst,

Oscar Terpstra, Coördinator OTA, Instituut Archimedes, HU
Sabine van den Brink, Curriculumverantwoordelijke Werkpleklers, Instituut Archimedes, HU

2 Gebruik van de OTA

In dit hoofdstuk wordt alleen het gedeelte beschreven dat de lerarenopleider te zien krijgt. Benieuwd naar wat de dio ziet? Log dan in met een demoaccount of kijk in de handleiding OTA voor de student. Deze is te vinden op de Canvas van de lerarenopleider (link zie inleiding).

2.1 Ontvangen van een miltje

De observatielijst wordt naar je opgestuurd via de e-mail. In de e-mail staat een link naar de observatielijst (zie de schermafbeelding hieronder voor een voorbeeld e-mail). Let op dat de e-mail ook in je spambox terecht kan komen!

Uitnodiging Observatie Tool Archimedes

Teststudent Oscar <noreply@scorion.nl>
Aan Oscar Terpstra

↩ Beantwoorden
↩ Allen beantwoorden
➔ Doorsturen

⋮

ma 14-2-2022 15:14

Beste observator,

Hierbij ontvangt u een uitnodiging voor het invullen van het formulier: Observatie (002).

[Klik hier om het formulier in te vullen](#)

Voor vragen en/of opmerkingen over de Observatie Tool Archimedes kunt u mailen naar OTA@hu.nl

Met vriendelijke groet,

Teststudent Oscar

Ziet u geen link? Kopieer dan het volgende adres naar uw browser:
<https://hu01.parantion.nl?id=f3aa64dec2f1ed645f0c651b8af2abed>

2.2 Inhoud van de observatielijst

Als je de link in de e-mail volgt kom je in de observatielijst die je invult tijdens het lesbezoek. Je ziet dat de naam en e-mailadres van de dio al is ingevuld. Je vult nu het opleidingsniveau en opleidingsvorm in van de dio. Daarnaast vul je je naam en de specifieke rol die je hebt als lerarenopleider (zie de schermafbeelding hieronder). Je e-mailadres is al ingevuld.

Observatie

<p>Naam docent: Teststudent Oscar</p> <p>E-mail docent: oscar.terpstra@hu.nl</p> <p>Wat is het opleidingsniveau van de docent? ▾</p> <p>Welke opleidingsvariant volgt de docent? ▾</p>	<p>Naam observator: <input type="text"/></p> <p>Rol observator: ▾</p> <p>E-mail observator: oscar.terpstra@hu.nl</p>
--	---

2.2.1 Achtergrondgegevens invullen

Vervolgens volgt een korte inleiding op het observatie-instrument en volgen acht blauwe balken. Deze balken zijn uitklapmenu's: je kunt ze in- en uitklappen door er op te klikken. Het eerste uitklapmenu 'Achtergrondgegevens' bevat algemene informatie over het lesbezoek, zoals de naam van de school, naam van de klas, het leerjaar van de klas, het opleidingsniveau van de klas, het aantal leerlingen, het vak, de datum en het tijdstip van de observatie (zie de schermafbeelding hieronder).

▼ Achtergrondgegevens

Naam van de school? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>	Naam van de klas? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>
In welk leerjaar zit de klas? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>	Wat is het opleidingsniveau van de klas? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>
Hoeveel leerlingen zijn er aanwezig? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>	In welk vak wordt lesgegeven? <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>
Datum lesbezoek: <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>	Tijdstip van de observatie: <input style="width: 95%; border: 1px solid #ccc;" type="text"/>

2.2.2 De zeven domeinen

Onder de 'achtergrondgegevens' staan zeven domeinen in uitklapmenu's weergegeven. Deze zeven pedagogisch-didactisch domeinen worden hieronder kort beschreven:

1. **Veilig en ondersteunend leerklimaat.** Dit domein gaat over een klimaat waar leerlingen zich veilig en ondersteund voelen. De docent ziet de leerlingen, onderzoekt wat hun behoeftes zijn en behandelt hen op een respectvolle manier. De docent zorgt voor sociale cohesie en een ontspannen sfeer in de klas en gebruikt heldere regels en routines om orde te houden. Hij of zij kan goed omgaan met ordeverstoringen.
2. **Doelmatig organiseren van het onderwijs.** Dit domein gaat het over effectief en efficiënt organiseren van het onderwijs. De docent heeft het onderwijsmateriaal op orde, zorgt voor een goede structuur in het onderwijs, gebruikt de leertijd effectief en zorgt dat de leerdoelen worden besproken en geëvalueerd.
3. **Effectieve instructie.** In dit domein staat de instructie centraal. De instructie dient gestructureerd te zijn, de voorkennis van leerlingen wordt geactiveerd en de leerstof wordt helder uitgelegd. Ook wordt gecontroleerd of de leerlingen de leerstof snappen, worden ze actief betrokken bij de instructie en worden de leertaken helder uitgelegd. Ten slotte is het belangrijk dat de docent het taalgebruik afstemt op de leerlingen.
4. **Activerend en stimulerend onderwijs.** In dit domein gaat het over onderwijs dat leerlingen activeert en stimuleert. De docent is enthousiast, gebruikt activerende werkvormen en taken, stelt vragen van hoge kwaliteit en zorgt voor interactief onderwijs. De docent kan coöperatieve werkvormen een plek geven in het onderwijs, flexibel omgaan met aanpassingen en geeft stimulerende complimenten.
5. **Bevorderen van een leercultuur.** In dit domein wordt het belang van een leercultuur benadrukt, een heldere focus op het leren en presteren van de leerlingen. De docent heeft hoge passende verwachtingen, stimuleert leerlingen hun best te doen en bevordert een klimaat waar fouten gemaakt mogen worden. De leervorderingen worden door de docent zichtbaar gemaakt voor de leerlingen en hij of zij geeft effectieve feedback. Ten slotte wordt het geleerde ook gekoppeld aan andere vakken en/of de buitenwereld.
6. **Differentiëren.** In dit domein gaat het over onderwijs dat de docent aanpast aan de verschillende niveaus en behoeftes van de leerlingen. De docent geeft leerlingen instructie en taken op hun eigen niveau en zorgt dat zijn of haar begeleiding aansluit op de behoeften van de leerlingen.
7. **Begeleiding ontwikkeling leervaardigheden.** In dit domein staat de begeleiding centraal van de leerlingen bij het ontwikkelen van hun eigen leervaardigheden (het leren leren). De docent geeft ruimte aan leerlingen om zelf de regie te nemen over hun leren en bevordert het gebruik van leerstrategieën en vaardigheden om taken op te lossen en het proces van leren zelf te sturen. Bovendien stimuleert de docent bij de leerlingen dat zij hun eigen motivatie reguleren en leren om kritisch na te denken.

2.2.3 De vaardigheden

Elk van de zeven domeinen bestaat weer uit drie tot zeven pedagogisch-didactische vaardigheden. Een vaardigheid is een handeling of activiteit die de leraar laat zien tijdens zijn of haar onderwijs. Deze vaardigheid wordt gescoord door jou als observator. Voorbeelden van vaardigheden zijn de docent die betrokkenheid toont bij de leerlingen, die het onderwijsmateriaal op orde heeft, de leerstof helder uitlegt, vragen stelt die aanzetten tot nadenken, enzovoort. Het domein veilig en stimulerend leerklimaat bestaat bijvoorbeeld uit zeven vaardigheden (zie de schermafbeelding hieronder).

▼ 1. Veilig en ondersteunend leerklimaat

1.1 De leraar toont betrokkenheid bij de leerlingen ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.2 De leraar toont respect voor de leerlingen ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.3 De leraar toont empathie naar de leerlingen ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.4 De leraar bevordert sociale cohesie in de klas ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.5 De leraar zorgt voor een ontspannen sfeer ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.6 De leraar houdt orde door heldere regels en procedures ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
1.7 De leraar gaat effectief om met ordeverstoringen ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☐ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>

2.2.4 Voorbeelden van *good practice*

Vaak zijn de specifieke vaardigheden voor meerdere interpretaties vatbaar en kunnen observatoren vaardigheden anders interpreteren. Om te zorgen dat de observatoren helderheid hebben over de betekenis van de vaardigheden en deze consistent en consequent (en dus betrouwbaar) scoren zijn er voorbeelden van de *good practice* geformuleerd. Deze voorbeelden geven de observator en jou een beeld van wat er precies met de vaardigheid wordt bedoeld door illustraties te geven van correct handelen of goede activiteiten die je kunt ondernemen. Er zijn uiteraard meer voorbeelden te verzinnen dan die er nu in staan (het is geen volledige lijst). Echter, er is voor gezorgd dat er genoeg goede voorbeelden te lezen zijn. De voorbeelden zijn niet bedoeld als afvink- of optellijst om een score op te baseren!

▼ 1. Veilig en ondersteunend leerklimaat

1.1 De leraar toont betrokkenheid bij de leerlingen ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ n.v.t.	☒ Bekijk voorbeelden	<div style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px 10px; border-radius: 3px; display: inline-block;">▶ Opmerkingen</div>
De leraar... ... maakt op eigen initiatief verbaal of non-verbaal contact met de leerlingen ... toont interesse en nieuwsgierigheid naar het persoonlijke leven van de leerlingen ... toont vriendelijkheid en geduld naar alle leerlingen ... toont warmte en affectie bij de omgang met de leerlingen ... spreekt zich positief en waarderend uit naar de leerlingen (stimuleert een positief zelfbeeld) ... toont zich aanspreekbaar en benaderbaar voor de leerlingen		

2.3 Scoren van de vaardigheden

De antwoordcategorieën lopen van 'niet geobserveerd' naar 'in hoge mate geobserveerd' in vier heldere stappen. Het is aan de observator om goed te observeren en een afweging te maken welke antwoordcategorie het beste past. Hieronder staan ze weergegeven, met de betekenis die je aan de categorieën kunt ontleen:

1 = niet geobserveerd, de situatie vroeg er wel om: als je vindt dat de vaardigheid niet is waargenomen in deze lesobservatie, terwijl dit wel gepast zou zijn in de onderwijssituatie die je observeert.

2 = in geringe mate geobserveerd: als je vindt dat de vaardigheid in geringe mate is waargenomen in de lesobservatie.

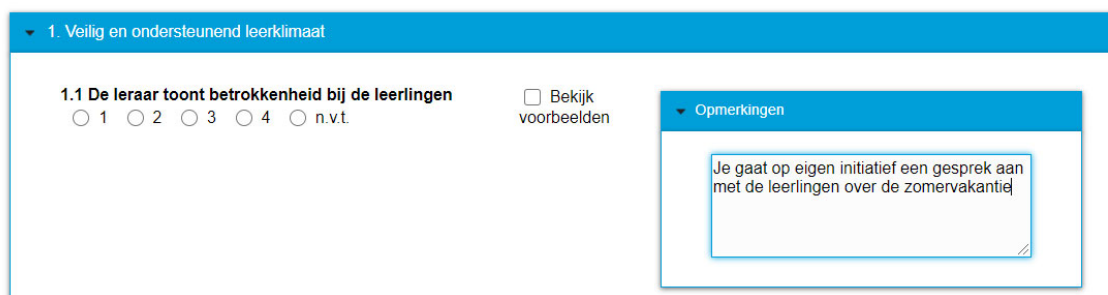
3 = in voldoende mate geobserveerd: als je vindt dat de vaardigheid in voldoende mate is waargenomen in de lesobservatie.

4 = in hoge mate aangetoond: als je vindt dat de vaardigheid in hoge mate is waargenomen in de lesobservatie.

n.v.t. = niet van toepassing: als je vindt dat de vaardigheid niet waargenomen kan of hoeft te worden of niet relevant is tijdens de lesobservatie.

2.3.1 Opmerkingen plaatsen

Achter elke vaardigheid staat ook een balk getiteld 'Opmerkingen'. Deze kun je uitklappen en hier is ruimte om aantekeningen of opmerkingen te plaatsen die te maken hebben met de vaardigheid. De tekst die je schrijft wordt automatisch opgeslagen. Je kunt dit veld ook weer inklappen.

The screenshot shows a user interface for an observation tool. At the top, there is a blue header with the text '1. Veilig en ondersteunend leerklimaat'. Below this, there is a section titled '1.1 De leraar toont betrokkenheid bij de leerlingen'. This section contains a rating scale with five radio buttons labeled '1', '2', '3', '4', and 'n.v.t.'. To the right of the scale is a checkbox labeled 'Bekijk voorbeelden'. Further to the right, there is a blue-bordered box titled 'Opmerkingen' (Comments). Inside this box, there is a text area containing the text: 'Je gaat op eigen initiatief een gesprek aan met de leerlingen over de zomervakantie'.

2.3.2 Compleet invullen

Als je een vaardigheid bent vergeten te scoren word je gevraagd deze vaardigheid alsnog te scoren. Als je vaardigheden niet wilt scoren, gebruik dan de n.v.t. antwoordcategorie. Daarmee kan, indien wenselijk, dit observatie-instrument flexibel worden ingezet. Je kunt bijvoorbeeld afspreken met de dio om alleen de eerste drie domeinen te scoren omdat de vaardigheden uit deze domeinen overeenkomen met het opleidingsniveau waar hij of zij in zit.

2.4 Notatieveld en feedback

Tijdens het lesbezoek is er de mogelijkheid notities te plaatsen in een notatieveld. Dit kunnen jouw persoonlijke observaties of gedachten zijn die je waarneemt gedurende de les. In het veld eronder kun je het lesbezoek koppelen aan de leerdoelen van de dio, ontwikkelingsgerichte feedback noteren en adviezen geven voor de toekomst. Dit alles is optioneel om in te vullen.

Ruimte voor notities tijdens het lesbezoek:

Ruimte voor ontwikkelingsgerichte feedback en advies voor de toekomst:

2.5 Beoordeling lesbezoek

De OTA is bedoeld als ontwikkelingsgericht instrument voor de dio en wordt in principe ook zo ingezet. Echter, één keer per jaar wordt er door de instituutsopleider een lesbezoek gedaan dat dient als afsluiting van een module (S&W B-module). Aan dit specifieke lesbezoek zit een beoordeling vast. Als een beoordeling onderdeel is van dit lesbezoek dan klik je op 'Ja' bij de laatste vraag. Vervolgens verschijnen de minimumeisen (cesuur) voor het lesbezoek en een extra vraag over de beoordeling (zie de schermafbeelding hieronder). Op basis van de minimumeisen kun je het pedagogisch-didactisch handelen van de dio tijdens het lesbezoek als volgt beoordelen:

- Het handelen is nog niet op het vereiste niveau
- Het handelen is op het vereiste niveau
- Het handelen is boven het vereiste niveau

Is een beoordeling onderdeel van dit lesbezoek ter afsluiting van een module (bijv. onderdeel van een S&W B-module)?

Ja Nee

Minimumeisen bacheloropleiding:

Leerjaar 1: geen minimumeisen. Er vindt nog geen lesbezoek plaats door de instituutsopleider

Leerjaar 2: op de domeinen 1 en 2 is minimaal een score nodig van 3 of 4 op de vaardigheden

Leerjaar 3: op de domeinen 1, 2, 3 en 4 is minimaal een score nodig van 3 of 4 op de vaardigheden

Leerjaar 4: op de domeinen 1, 2, 3, 4 en 5 is minimaal een score nodig van 3 of 4 op de vaardigheden

Hoe beoordeelt de observator het pedagogisch-didactisch handelen van de docent in opleiding tijdens het lesbezoek?

Het handelen is nog niet op het vereiste niveau

Het handelen is op het vereiste niveau

Het handelen is boven het vereiste niveau

2.6 Opslaan van de observatielijst

Het is goed om zo nu en dan de observatielijst tijdelijk op te slaan, dit doe je door de op de knop 'opslaan' te klikken. Als je alle vaardigheden hebt gescoord klik je op 'valideren en sluiten'. De observatielijst wordt dan opgeslagen.

Opslaan

Valideren en sluiten

3 Aanbevelingen bij het observeren

Om ervoor te zorgen dat het observatie-instrument en de nabespreking bijdragen aan de ontwikkeling van de docent, is het belangrijk dat het lesbezoek goed wordt voorbereid en uitgevoerd. In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan om dit te bewerkstelligen. Het gaat om het kennismaken met het instrument, de doelen van de observatie helder te hebben, het nagesprek goed voor te bereiden en uit te voeren, evt. de zone van naaste ontwikkeling te bepalen en het lesbezoek goed af te sluiten. De aanbevelingen zijn ter inspiratie opgenomen in deze handleiding; het is een handreiking, geen verplichting.

3.1 Maak kennis met het observatie-instrument

Het is belangrijk het instrument goed te leren kennen. Neem voordat het lesbezoek plaatsvindt voldoende tijd om de domeinen en vaardigheden te bestuderen. Kijk goed naar de voorbeelden van goede praktijken om een helder beeld te krijgen van de vaardigheden en oefen een keer voordat een echt lesbezoek plaatsvindt. Neem dit eventueel een keer door tijdens een studie- en werkbijeenkomst, leerteambijeenkomst, of tijdens een intervisiebijeenkomst op de opleidingsschool. En volg een training op één van de professionaliseringsdagen.

3.2 Bepaal samen het doel van het lesbezoek

Aangezien het observatie-instrument en de observatietool volledig gericht zijn op de ontwikkeling van de dio is het cruciaal dat hij of zij centraal komt te staan bij het gebruik. Het is belangrijk vooraf te bespreken of na te gaan waar de observator op moet letten tijdens de observatie en aan welk domein in het observatie-instrument dit gekoppeld kan worden. Niet alle domeinen hoeven namelijk elke les geobserveerd te worden en soms is dit nadrukkelijk niet wenselijk. Het is goed als de dio het onderwijs voorbereidt en deze lesvoorbereiding (DA formulier) vooraf aan de les naar de observator stuurt. De docent houdt hierbij rekening met de eisen die worden gesteld bij de betreffende module behorend bij het Werkplekleren (zie Canvas)

3.3 Zorg voor tijd om na te praten

Het instrument is gemaakt om een handvat te bieden voor de dialoog tussen dio en de observator. Het belang van het nagesprek tijdens een lesbezoek kan niet vaak genoeg onderstreept worden. De observatietool en het observatie-instrument dat het ontsluit zijn slechts een middel om het lesbezoek te structureren, een leidraad te bieden en een gemeenschappelijk taal te geven om over het onderwijs te praten. In het nagesprek kan de observator de geobserveerde bevragen over het handelen en de onderliggende beweegredenen. Hier vindt de reflectie plaats die nodig is voor de professionele ontwikkeling van de docent en het vormen van een visie op eigen handelen. Het is belangrijk hier voldoende tijd voor te nemen, zodat zowel lerarenopleider als dio beiden hun zegje kunnen doen en er tijd is om gezamenlijk te reflecteren op het gegeven onderwijs.

3.4 Zorg voor een goede opbouw nagesprek en wees constructief¹

Om te zorgen dat het nagesprek goed is opgebouwd en op constructieve wijze verloopt volgen hier vijf stappen die chronologisch doorlopen kunnen worden:

- *Stap 1: Stoom afblazen.* De dio krijgt de ruimte om zijn of haar eerste gedachten te delen over het onderwijs en aan te geven hoe hij of zij het vond gaan. Hij of zij mag vrij spreken over wat hem of haar het eerste invalt.
- *Stap 2: Ingezette vaardigheden en kwaliteiten.* De dio vertelt welke vaardigheden en kwaliteiten zijn ingezet. Hier wordt uitdrukkelijk eerst gevraagd naar wat er wel goed ging en welk effect deze vaardigheden en kwaliteiten hadden op de leerlingen en de groep. Hiermee wordt beoogd de focus eerst te leggen op wat er goed ging in grondhouding, kennisoverdracht of ingezette vaardigheden, zodat de ik-kracht van de dio en ook de zelfsturing om eerst bewust te zien wat goed ging, wordt bevorderd.
- *Stap 3: Is feedback gewenst.* Hier wordt de dio expliciet gevraagd of hij of zij open staat voor feedback. Zo ja, is er iets waar je eerst feedback op wilt? Een bepaalde vaardigheid of situatie?

¹ Door Corma Ruijgrok, gebaseerd op het werk van: Vandamme, R. C. (2014). How teachers construct their identity in higher professional education: A grounded theory study based on dialogical self theory and pattern language.

- *Stap 4: Wat ging goed.* Er wordt door begeleider expliciet eerst ingegaan op dat wat aan vaardigheden, grondhouding en kwaliteiten wel is ingezet en vertoond, er wordt concreet waarneembaar gedrag benoemd en mogelijk het effect dat op de leerling waarneembaar was.
- *Stap 5: Wat kan beter.* Er wordt in gezamenlijk overleg gekozen voor een situatie of vaardigheid die wellicht beter zou kunnen. Er wordt dan gesproken over wat er precies gebeurde, wat er door hem of haar heenging en welk effect zijn of haar gedrag had. De begeleider geeft authentiek zijn mening rond deze situatie en denkt over alternatief handelen na. Hij of zij checkt hoe dit overkomt op de student.

3.5 Zorg voor een goede dialoog²

In een dialoog is sprake van gelijkwaardige gesprekspartners, van respect voor elkaars perspectief en bereidheid tot luisteren, en van open communicatie in plaats van een communicatie die erop gericht is te overtuigen of te winnen of te beoordelen.

Het is daarom goed om een aantal basisregels in het achterhoofd te houden bij het voeren van de dialoog. De vijf regels aan de hand van de vingers van je hand³:

1. In je duim zit: goed luisteren (de duim steek je ook op wanneer je iets goed vindt).
2. In je wijsvinger steekt: niet te vlug je mening op tafel leggen, niet schieten op de ander (de wijsvinger wordt nogal eens gebruikt om schuldigen aan te wijzen)
3. Met de middenvinger wordt bedoeld: stel heel veel goede vragen (de middenvinger is daarom ook de langste vinger)
4. De ringvinger staat voor: bouw verder op de ideeën van de ander en respecteer de ander (de ring aan een ringvinger wijst immers op verbondenheid)
5. De pink ten slotte zegt: hou het kort en bondig als je iets zegt (de pink is niet voor niets de kleinste vinger)

Vijf regels voor een goede dialoog

Naast de vijf regels is het handig om ook de volgende afkortingen in acht te nemen:

- Laat **OMA** thuis (**O**ordelen, **M**eningen, **A**dviezen), maar neem **ANNA** mee (**A**ltijd **N**avragen, **N**ooit **A**annemen). Als iemand iets vertelt, kan dat een bepaald beeld oproepen. Zorg ervoor dat er niet meteen een oordeel uitgesproken wordt, een mening gegeven wordt of geadviseerd wordt. Als OMA thuis blijft zorgt dat voor een open luisterhouding. Neem voorts niet zomaar aan dat meteen begrepen wordt wat bedoeld wordt. Vraag bij twijfel altijd na of het klopt; de samenvatting uit de LSD helpt daarbij.
- Gebruik **LSD** (**L**uisteren, **S**amenvatten, **D**oorvragen). Door gebruik van LSD wordt duidelijker wat gedacht, gevonden en gevoeld wordt. Aandachtig en actief luisteren, daar gaat het om. Samenvatten en doorvragen helpen om gezamenlijk tot inzichten te komen.
- Smeer regelmatig **NIVEA** (**N**iet Invullen **V**oor **E**en **A**nder). Vul zelf geen vragen in maar vraag door en vat samen. Wanneer de samenvatting raak is, is dat een bevestiging voor de gesprekspartner. Iedereen vindt het prettig te praten met iemand die begrijpt wat bedoeld wordt.
- Maak je **DIK** (**D**enk **I**n **K**waliteiten). Handel vanuit eigen sterke kanten en ga uit van de kwaliteiten de ander. Dit heeft een positief effect op de communicatie.
- Ben een **OEN** (**O**pen, **E**erlijk, **N**ieuwsgierig). Sta open voor de ander, wees eerlijk in hetgeen duidelijk gemaakt moet worden en ben oprecht nieuwsgierig naar de ander.

3.6 Geef goede feedback⁴

Wanneer feedback gegeven wordt op het vorderen van het leren, is het belangrijk dat het is gericht op het handelen en niet op persoonlijke kenmerken. Ook dient de feedback gegeven te worden met

² Gebaseerd op het werk van: Duvekot, R., Kleijer, C., Kortas, J., Ruijgrok, C & Vijgen, M. (2021). *Dialogisch valideren in de klas. Leren reflecteren voor en door leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs*. Utrecht, Hogeschool Utrecht.

³ Gastmans, F (zd). Vijf regels voor een goede dialoog. Dialogue Learning Centre. Geraadpleegd op 17 februari 2022, van: <https://www.bartlensink.nl/transitiemanagement>

⁴ Gebaseerd op het werk van: Duvekot, R., Kleijer, C., Kortas, J., Ruijgrok, C & Vijgen, M. (2021). *Dialogisch valideren in de klas. Leren reflecteren voor en door leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs*. Utrecht, Hogeschool Utrecht.

zoveel mogelijk concrete voorbeelden, zodat het voor de ontvanger makkelijk te begrijpen is wat bedoeld wordt. Maak het liefst gebruik gemaakt van het feed-up-, feedback-, feedforward-principe.

- *Feedup*. Eerst wordt duidelijk gemaakt waar naartoe gewerkt wordt, wat het te behalen leerdoel is, ook dit wordt zo specifiek mogelijk geformuleerd.
- *Feedback*. Vervolgens wordt benoemd hoe het geleverde werk zich verhoudt tot dit leerdoel. Daarvoor wordt eerst benoemd wat concreet te zien is in het werk van degene die je feedback geeft. Vervolgens wordt dat vergeleken met het wenselijke resultaat en wordt benoemd wat al geleerd is en wat nog geleerd moet worden.
- *Feedforward*. Tot slot wordt samen gekeken hoe de ontvanger van feedback verder kan werken in het zich bekwamen met betrekking tot het leerdoel.

Natuurlijk kan het hierbij ondersteunend zijn om ook een oordeel in de vorm van een compliment te geven aan degene die feedback krijgt. Geef dan bij voorkeur complimenten over het proces of de vooruitgang in plaats van over de prestatie. Dit bevordert de groei. Als een compliment wordt gegeven, zorg er dan voor dat het gemeend is en echt vanuit het hart komt in plaats van dat ernaar gezocht is. Maak ook dit compliment concreet, zodat de ontvanger ook weet waarnaar verwezen wordt.

Belangrijk is ervan uit te gaan dat de ander veel meer aan feedback heeft wanneer duidelijk is dat er goed is waargenomen en er goed teruggekoppeld wordt. Zie daarvoor onderstaand stappen:

1. Stem met elkaar af of dit inderdaad het moment is voor feedback. Staat de ander ervoor open?
2. Benoem de waarneming van het feitelijke gedrag / of koppel de essentie terug van wat de ander heeft gezegd. Hier zit dus geen interpretatie of oordeel in.
3. Benoem eventueel wat het doet bij de gever van feedback. Spreek hierbij in de ik-vorm.
4. Verifieer tussendoor of de ander begrijpt wat gezegd wordt en ook of de ander goed begrepen is.
5. Vraag de ander hoe het is om alles te horen en geef ruimte om te reageren,
6. Vraag de ander wat nu de conclusie is over het handelen. Let goed op of de ander zowel gedragingen benoemt en ontwikkelingen waar tevreden over is. Let ook op zaken waarin de ander zich nog verder kan bekwamen.
7. Consolideer nogmaals de ontwikkeling die de ander nu laat horen.

3.7 Bepaal de zone van naaste ontwikkeling

Het bepalen van de zone van naaste ontwikkeling past bij een lesbezoek waarbij een hele les wordt geobserveerd en waarbij o.a. het doel is om vast te stellen of de docent nog niet op niveau, op niveau of boven het niveau (passend bij het studiejaar) handelt.

De domeinen in het observatie-instrument staan op volgorde van basis docentvaardigheden naar meer gevorderde docentvaardigheden⁵. De beginnende docent zal zich eerst richten op de eerste domeinen van het instrument, om gedurende de opleiding verder te werken aan de vaardigheden in de latere domeinen. Gedurende de opleiding doorloopt de dio dus min of meer chronologisch het instrument van voor naar achteren. Tijdens het lesbezoek kan het observatie-instrument dus helpen bepalen waar de zone van naaste ontwikkeling (znvo) ligt en daarmee concrete ontwikkelpunten vaststellen waar de dio mee aan de slag kan. Vervolgens kan samen met de lerarenopleiders nagedacht worden over welke begeleiding nodig is om de gewenste ontwikkeling te realiseren.

De zone van naaste ontwikkeling is het eerste domein in het observatie-instrument waar de dio gemiddeld gezien laag op scoort en waar ontwikkeling goed mogelijk is. Dit betekent scores op de vaardigheden van vaak 1 of 2 en een gemiddelde score op het domein die lager is dan 2,5. Dit betekent dat de dio probeert de eerste domeinen van het instrument onder de knie te krijgen voordat hij of zij verder gaat met de volgende domeinen. Dit is uiteraard geen vaststaande universele wet; elke docent is vaak met verschillende vaardigheden uit verschillende domeinen tegelijk bezig en elke docent ontwikkelt zich op zijn of haar unieke wijze. Echter, mocht er ontwikkeling nodig zijn op domeinen die vroeg aan bod komen in het observatie-instrument dan is het verstandig hier prioriteit aan te geven in de opleiding.

⁵ Gebaseerd op het werk van: Van der Lans, Van de Griff & Van Veen (2018). Developing an instrument for teacher feedback: using the rasch model to explore teachers' development of effective teaching strategies and behaviors. The journal of experimental education, 86(2), 247-264.

3.8 Zorg voor afsluiting en vervolgstappen

Het doel van het lesbezoek is in kaart te brengen welke ontwikkelstappen de dio nog kan maken en hoe hij of zij dit kan doen. Het is goed als de dio samen met de instituutsopleider, studie- en werkbegeleider en/of werkplekbegeleider nadenkt over de ontwikkelstappen en over welke begeleiding nodig is om dit te realiseren. Er kan dan na een afgesproken tijdsperiode opnieuw een lesbezoek ingepland worden om te kijken of de ontwikkelpunten zijn behaald en wat nu de ontwikkelpunten zijn. Het cyclisch werken met een observatie-instrument is een krachtige manier om de dio op te leiden en te professionaliseren⁶.

6. Voerman, L. & Faber, F (2018). Didactisch coachen. Hoge verwachtingen concreet maken met behulp van feedback, vragen en aanwijzingen. Zwaag, Pumbo.

4 Vragen en ondersteuning

Voor vragen en ondersteuning, neem contact op met de beheerders van de Observatie Tool Archimedes van de Hogeschool Utrecht door te mailen naar: OTA@hu.nl